ოსური უმცირესობის კულტურული მარშრუტი საქართველოში

ИРОН КЪАДДÆР ХАЙЫ КУЛЬТУРОН МАРШРУТ ГУЫРДЗЫСТОНЫ

CULTURAL ROUTE OF THE OSSETIAN MINORITY IN GEORGIA

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE
ევროპის საბჭო

ავტორი: თათია ღვინერია
შესავალი თავების ავტორი: ალექსანდრა ველოი-მატეუ

Автор: Татиа Гъвинериа
Бацæуæны сæрты автор: Александра Велои-Матеу

Author: Tatia Gvineria
Author of introduction texts: Alexandra Veloy-Mateu

ევროკავშირი საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE
ევროპის საბჭო

ეს სამუშაო შეესაბამება სასწავლო მასალას რომელიც თანხვედრაშია რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტიის 8 (1)გ და 7(3) მუხლებთან.

Ацы куыст æххæст цæуы ахуыргæнæн æрмæгмæ гæсгæ кæцы æмбæлгæ у регионалон кæнæ къаддæр хæйтты æвзæгты Европæйаг Хартийы 8 (1)г æмæ 7 (3) пункттæм.

This work corresponds to a teaching material in conformity with Articles 8 (1)g and 7 (3) of the European Charter for Regional or Minority Languages.

© ევროპის საბჭო/Европæйы Совет/Council of Europe 2017

პუბლიკაციაში წარმოდგენილი მოსაზრებები ეკუთვნის ნაშრომის ავტორებს და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს ევროპის საბჭოს და ევროკავშირის ოფიციალურ პოლიტიკას.

Публикацийы æвдыст цæстæнгастæ хауынц куысты автортæм æмæ гæнæн ис ма уой æмхуызон Европæйы Советы æмæ Евроцæдисы официалон политикæимæ.

The opinions expressed in this work are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the official policy of the Council of Europe and the European Union.

სარჩევი | СÆРГÆНДТÆ

ოსი უმცირესობის ისტორია და კულტურა საქართველოში.. 5
Ирæтты къаддæр хайы истори æмæ культурæ Гуырдзыстоны 7
History and culture of the Ossetian minority in Georgia 9

თბილისი | ТБИЛИС | TBILISI 12

კახეთის რეგიონი | КЪАХЕТЫ РЕГИОН | KAKHETI REGION 14
ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტი Лагодехы муниципалитет
Lagodekhi district 14
სოფელი არეშფერანი | Арешпераны хъæу | Areshperani 14

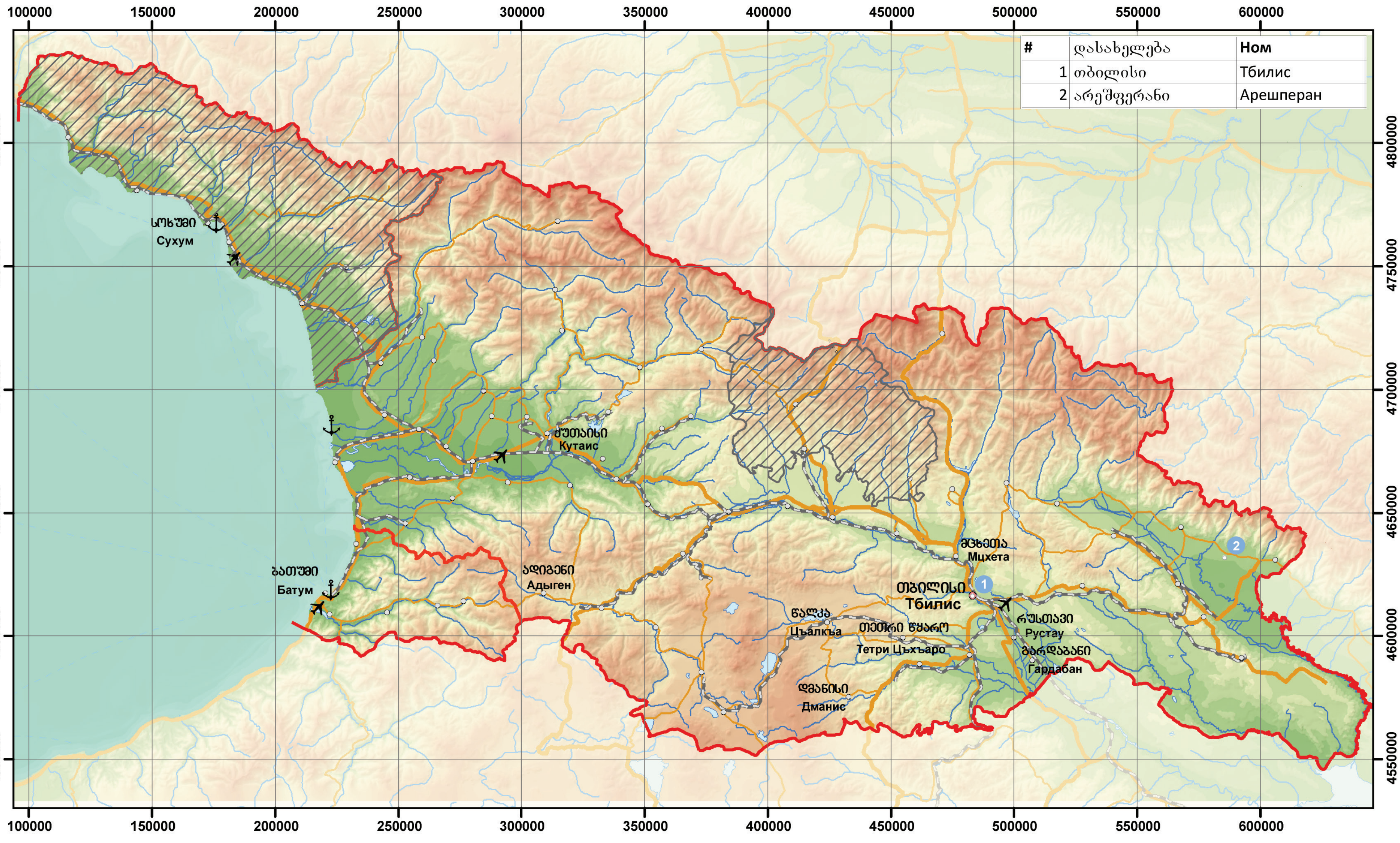

#
დასახელება
Ном
1 თბილისი
Тбилис
2 არეშფერანი
Арешперан
ᲡᲝᲮᲣᲛᲘ
Сухум
ᲑᲐᲗᲣᲛᲘ
Батум
ᲥᲣᲗᲐᲘᲡᲘ
Кутаис
ᲐᲓᲘᲒᲔᲜᲘ
Адыген
ᲛᲪᲮᲔᲗᲐ
Мцхета
ᲗᲑᲘᲚᲘᲡᲘ
Тбилис
ᲬᲐᲚᲙᲐ
Цъалкъа
ᲗᲔᲗᲠᲘ ᲬᲧᲐᲠᲝ
Тетри Цъхъаро
ᲓᲛᲐᲜᲘᲡᲘ
Дманис
ᲠᲣᲡᲗᲐᲕᲘ
Рустау
ᲒᲐᲠᲓᲐᲑᲐᲜᲘ
Гардабан
100000
150000
200000
250000
300000
350000
400000
450000
500000
550000
600000
4800000
4750000
4700000
4650000
4600000
4550000

ოსი უმცირესობის ისტორია და კულტურა საქართველოში

საქართველოში ოსების კომპაქტურ დასახლებას მეცნიერთა ნაწილი მე-3-4 საუკუნეებს, ნაწილი კი მე-13-14, ან მე-17-18 საუკუნეებს უკავშირებს. დღესდღეობით ოსები ძირითადად აღმოსავლეთ საქართველოში (შიდა ქართლში, კახეთსა და თბილისში) ცხოვრობენ და უმთავრესად ქრისტიანები არიან. ოსური განეკუთვნება ინდოევროპულ ენათა ოჯახის ჩრდილოირანულ ჯგუფს და სამწერლობოდ „კირილიცას“ იყენებს. ოსური ენა საქართველოში 1820 წლიდან ისწავლება. დღესდღეობით ოსური საქართველოს ხელისუფლების მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე არსებულ 6 სკოლაში ისწავლება. დროდადრო ოსურად ქვეყნდება პუბლიკაციები და წიგნები. ამ ენაზე მოსაუბრეებმა შექმნეს მრავალი ფოლკლორული ანსამბლი და შემოქმედებითი ჯგუფი.

საქართველოს ოსი მოღვაწეები:

- იოანე იალღუზიძე-გაბარაევი (1770-1830) – ქართული გრაფიკის საფუძველზე შექმნა ოსური ანბანი;
- ვასილ აბაევი (1900-2001) – აკადემიკოსი, ენათმეცნიერი, ლექსიკოგრაფი, ფოლკლორისტი და ეთნოგრაფი;
- ნაფი ჯუსოითი (1925) – აკადემიკოსი, გიორგი ძუგაევი (1911-1982), გიორგი ბესთაუთი (1932-1978), რევაზ ასაევი (1923-2007) – და სხვა პოეტები და მთარგმნელები;
- ოთარ ჯიოევი (1928-1999) – ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი;
- მახარბეგ თუღანოვი (1881-1952) – სახალხო მხატვარი;

- ბორის გალაევი (1889-1976) – კომპოზიტორი, დირიჟორი, მუსიკათმცოდნე, საქართველოს დამსახურებული ხელოვანი;
- ფელიქს ალბოროვი (1935-2005) – კომპოზიტორი და რეჟისორი;
- ქრისტეფორე ჯიოევი (1873-1935) – სასულიერო პირი;
- ლერი ხაბელოვი (1964), ზაურ კალოევი (1931-1997), ვლა-დიმერ გუცაევი (1952) – და სხვა სპორტსმენები.

ИРÆТТЫ КЪАДДÆР ХАЙЫ ИСТОРИ ÆМÆ КУЛЬТУРÆ ГУЫРДЗЫСТОНЫ

Гуырдзыстоны ирæтты компактон цæрæнуат зонадон кусджыты иу хай 3-4 æнустыл, иннæ хай та 13-14 æмæ 17-18 æнустыл нымайы. Абоны онг ирæттæ сæйрагæйдæр Скæсæн Гуырдзыстоны (Шида Картлийы, Къахеты æмæ Тбилисы) цæрынц æмæ фылдæрæй чырыстæттæ сты. Ирон индоевропæйаг æвзæгты хæдзары цæгатирайнаг къордмæ хауы æмæ фыссынæн «Кириллицæйы» пайда кæны. Иронау Гуырдзыстоны 1820 азæй ахуыр кæнынц. Абон иронау Гуырдзыстоны хицауады контролгонд территорийыл уæвæг 6 скъолæйы ахуыр кæнынц. Рæстæгæй-рæстæгмæ ирон æвзагыл мыхуыргонд цæуы публикацитæ æмæ чингуытæ. Ацы æвзагыл дзурджытæ скодтой бирæ фольклорон ансамбль æмæ сфæлдыстадон къорды.

Гуырдзыстоны ирон зонадон кусджытæ:

- Ялгъузидзе-Гæбæраты Иуане (1770-1830) – гуырдзиаг графикæйы бындурыл скодта ирон алфавит;
- Абайты Уасил (1900-2001) – академик, лингвист, лексикограф, фольклорист æмæ этнограф;
- Джусойты Нафи (1925) – академик, Дзугаты Георги (1911-1982), Бестауты Гиуæрги (1932-1978), Асаты Реуаз (1923-2007), æмæ æндæр поэттæ æмæ тæлмацгæнджытæ;
- Джиоты Отар (1928-1999) – философийы зонæдты доктор, Гуырдзыстоны зонæдты академийы уæнг-корреспондент;

- Тугъанты Махарбег (1881-1952) – адæмон нывгæнæг;
- Галаты Барис (1889-1976) – композитор, дирижер, музыкæзонæг, Гуырдзыстоны сгуыхт аивадон кусæг;
- Алборты Феликс (1935-2005) – композитор æмæ режисер;
- Джиоты Христафор (1873-1935) – удварнон гоймаг;
- Хабелаты Лери (1964), Къалоты Заур (1931-1997), Гуцаты Владимир (1952) – æмæ æндæр спортсментæ.

HISTORY AND CULTURE OF THE OSSETIAN MINORITY IN GEORGIA

Some scholars claim that a compact settlement of Ossetians was established in the third and fourth centuries, whereas others argue that it happened in the thirteenth and fourteenth, or in the seventeenth and eighteenth centuries. At present, the majority of Georgian Ossetians live in the Shida Kartli and Kakheti regions, as well as in Tbilisi. The Ossetians are mostly Christians and speak Ossetian, which belongs to the North-Iranian group of the Indo-European family of languages and uses the Cyrillic script. Ossetian has been taught in Georgia since 1820. Today, Ossetian is taught in six schools in the territory controlled by the Georgian authorities. Different publications and books are printed in Ossetian, and many folklore ensembles and artistic groupings use Ossetian.

Eminent Ossetians of Georgia:

- Ioane Ialghuzidze Gabaraev (1770-1830), created the Ossetian alphabet on the basis of the Georgian graph;
- Vasil Abaev (1899 or 1900-2001), academician, linguist, lexicographer, folklorist and ethnographer;
- Nafi Jusoiti (b.1925) academician, Giorgi Dzugaev (1911-1982), Giorgi Bestauti (1932-1978) and Revaz Asaev (1923-2007), poets and translators;
- Otar Jioev (1928-1999), doctor of philosophy, correspondent member of the Georgian Academy of Sciences;
- Makharbeg Tughanov (1881-1952), painter;
- Boris Galaev (1889-1976), composer, conductor, music historian; honoured artist of Georgia;
- Felix Alborov (1935-2005), composer and film director;
- Christephor Jioev (1873-1935), clergyman;
- Leri Khabelov (b.1964), Zaur Kaloyev (1931-1997) and Vladimir Gutsayev (b.1952), sportsmen.

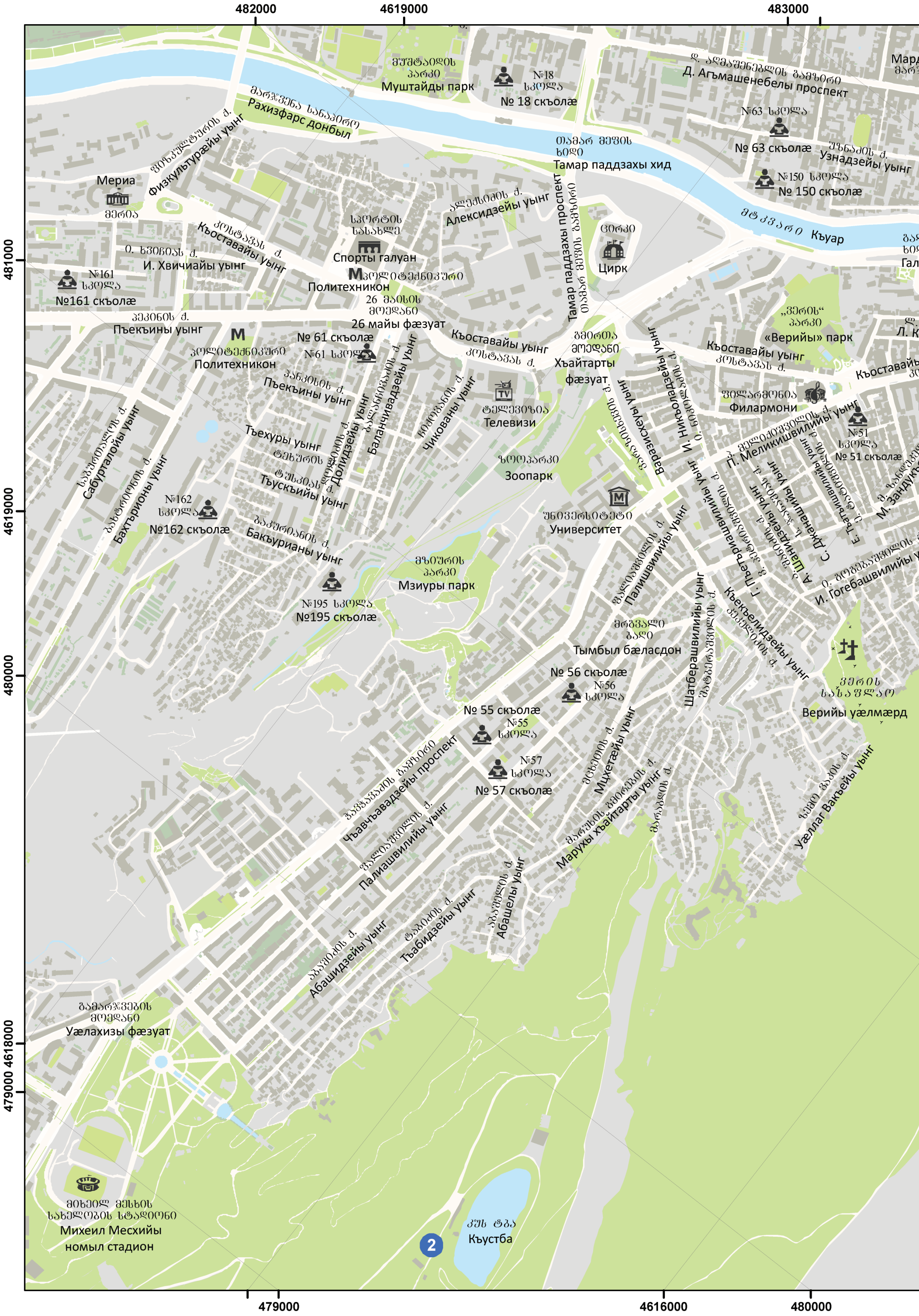

482000
4619000
483000
481000
4619000
480000
479000 4618000
479000
4616000
480000
Муштайды парк
№ 18 скъолæ
Д. Агъмашенебелы проспект
Рахизфарс донбыл
Физкультурæйы уынг
Мериа
№ 63 скъолæ
Узнадзейы уынг
Тамар паддзахы хид
№ 150 скъолæ
Алексидзейы уынг
Къуар
Цирк
Тамар паддзахы проспект
Спорты галуан
Къоставайы уынг
И. Хвичиайы уынг
№161 скъолæ
Политехникон
26 майы фæзуат
Пъекъины уынг
№ 61 скъолæ
Политехникон
Къоставайы уынг
Хъайтарты фæзуат
«Верийы» парк
Къоставайы уынг
Пъекъины уынг
Долидзейы уынг
Баланчивадзейы уынг
Чиковаы уынг
Телевизи
Вараззисхеуы уынг
И. Николадзейы уынг
Филармони
П. Меликишвилийы уынг
№ 51 скъолæ
Тъехуры уынг
Тъускъийы уынг
Сабурталойы уынг
Бахтрионы уынг
Зоопарк
№162 скъолæ
Университет
Бакъуриаиы уынг
Мзиуры парк
Палиашвилийы уынг
Шатберашвилийы уынг
И. Гогебашвилийы уынг
№195 скъолæ
Тымбыл бæласдон
Къекъелидзейы уынг
№ 56 скъолæ
Верийы уæлмæрд
№ 55 скъолæ
№ 57 скъолæ
Мцхетæйы уынг
Уæллаг Вакъейы уынг
Чъавчъавадзейы проспект
Палиашвилийы уынг
Марухы хъайтарты уынг
Абашелы уынг
Тъабидзейы уынг
Абашидзейы уынг
Уæлахизы фæзуат
Михеил Месхийы номыл стадион
Къустба
2

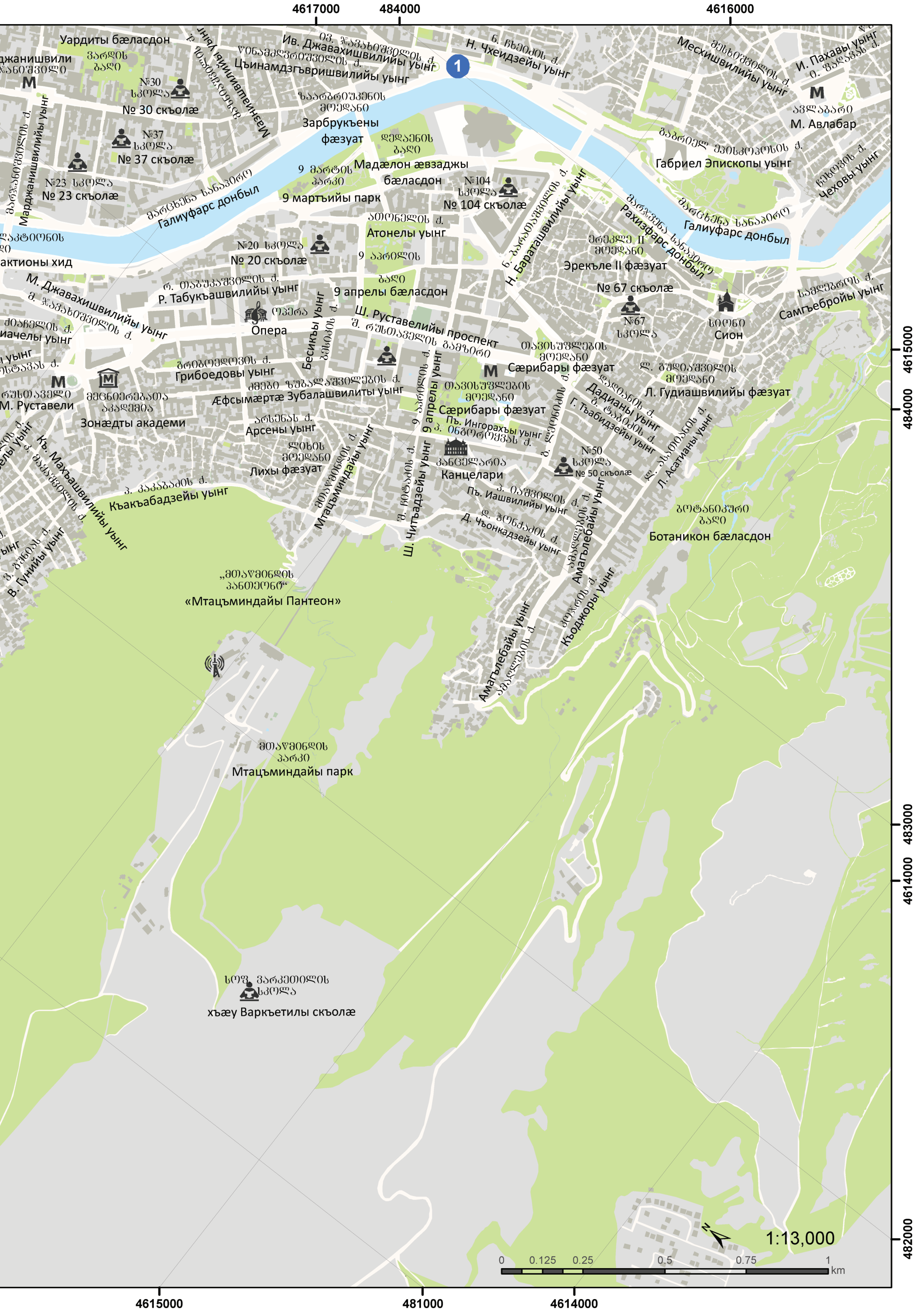

4617000
484000
4616000
Уардиты бæласдон
Ив. Джавахишвилийы уынг
Н. Чхеидзейы уынг
Цъинамдзгъвришвилийы уынг
Месхишвилийы уынг
И. Пахавы уынг
№ 30 скъолæ
№ 37 скъолæ
№ 23 скъолæ
Марджанишвилийы уынг
Зарбрукъены фæзуат
Мадæлон æвзаджы бæласдон
М. Авлабар
Габриел Эпископы уынг
Чеховы уынг
9 мартъийы парк
№ 104 скъолæ
Галиуфарс донбыл
Атонелы уынг
№ 20 скъолæ
Н. Бараташвилийы уынг
Рахизфарс донбыл
Эрекъле II фæзуат
№ 67 скъолæ
Р. Табукъашвилийы уынг
9 апрелы бæласдон
М. Джавахишвилийы уынг
Самгъебройы уынг
Сион
Опера
Бесикъы уынг
Ш. Руставелийы проспект
Сæрибары фæзуат
Грибоедовы уынг
Л. Гудиашвилийы фæзуат
М. Руставели
Æфсымæртæ Зубалашвилиты уынг
Дадианы уынг
Зонæдты академи
Сæрибары фæзуат
Г. Тъабидзейы уынг
Арсены уынг
9 апрелы уынг
Пъ. Ингорахъы уынг
№ 50 скъолæ
Лихы фæзуат
Канцелари
Къакъабадзейы уынг
Мтацъминдайы уынг
Пъ. Иашвилийы уынг
Л. Асатианы уынг
Кь. Махъашвилийы уынг
Ш. Читъадзейы уынг
Д. Чъонкадзейы уынг
Ботаникон бæласдон
В. Гунийы уынг
«Мтацъминдайы Пантеон»
Амагълебайы уынг
Къоджоры уынг
Мтацъминдайы парк
хъæу Варкъетилы скъолæ
1:13,000
0 0.125 0.25 0.5 0.75 1 km
4615000
4614000
484000
483000
482000
4615000
481000
4614000

თბილისი | ТБИЛИС | TBILISI

1 **კოსტა ხეთაგუროვის ძეგლი, კოსტა ხეთაგუროვის ქუჩა.** 2007 წლის 28 ოქტომბერს დაიდგა გამოჩენილი ოსი პოეტის კოსტა ხეთაგუროვის (1859-1906) ბიუსტი, რომლის იდეის ავტორია ა(ა)იპ „კავკასიური მოზაიკა", ხოლო მოქანდაკე – მერაბ გაგლოევი. აღსანიშნავია, რომ კოსტას სახელობის დღესასწაული „კოსტაობა" ყოველწლიურად აღინიშნება 15 ოქტომბერს. | **Хетæгкаты Къостайы цырт, Хетæгкаты Къостайы уынг.** 2007 азы 28 октябры æвæрд æрцыд зынгæ ирон поэты Хетæгкаты Къостайы (1859-1906) бюст, кæцыйы идеæйы автор у æнæхицауадон организаци «Кавказаг Мозайкæ»,

фæлæ скульптор та Гаглойты Мераб у. Фæнысан кæнын хъæуы уый дæр, цæмæй Къостайы номыл бæрæгбоны «Къостаоба» æрвылаз нысан кæнынц 15-æм октябры. | **Monument to Kosta Khetagurov (1859-1906), Kosta Khetagurov St.** A bust of famous Ossetian poet, Kosta Khetagurov, was erected on 28 October 2007. The monument was designed by Ossetian sculptor, Merab Gagloev; the idea of erecting the monument belongs to N(N)LE "Caucasian Mosaic". It should be noted that the "Kostaoba" celebration, which takes place annually on 15 October is named after him.

2 **ოსური პავილიონი, გიორგი ჩიტაიას სახელობის საქართველოს ეროვნული მუზეუმი, კუს ტბის ასახვევი.** საქართველოს ეთნოგრაფიულ მუზეუმში წარმოდგენილია ოსური სახლი. **Ирон павильен, Георги Читъайы номыл Гуырдзыстоны национ музей, Къустъбайы фæзилæны.** Гуырдзыстоны этнографион музейы æвдыст цæуы ирон хæдзар. | **Ossetian pavilion, Giorgi Chitaia Ethnographic Open Air Museum.** An Ossetian pavilion, presenting the Ossetian traditional house, has been opened at the Ethnographic Museum along with some other ethnographic zones of Georgia.

ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტი
ЛАГОДЕХЫ МУНИЦИПАЛИТЕТ
LAGODEKHI DISTRICT

სოფელი არეშფერანი | Арешпераны хъæу | Areshperani

1 **კოსტა ხეთაგუროვის ძეგლი, სოფელი არეშფერანი.** 2005 წლის ოქტომბერში დაიდგა გამოჩენილი ოსი პოეტის კოსტა ხეთაგუროვის (1859-1906) ძეგლი, რომლის იდეის ავტორები არიან ნაირა ბეპიევი და ნინო პოპიაშვილი, ხოლო მოქანდაკე მერაბ გაგლოევია. აღსანიშნავია, რომ კოსტას სახელობის დღესასწაული „კოსტაობა" ყოველწლიურად აღინიშნება 15 ოქტომბერს. | **Хетæгкаты Къостайы цырт, Арешпераны хъæуы.** 2005 азы октябры æвæрд æрцыд зынгæ ирон поэты Хетæгкаты Къостайы (1859-1906) цырт, кæцыйы идеæйы автортæ сты Беппиты Наирæ æмæ Попиашвили Нино, фæлæ скульптор та Гаглойты Мераб у. Фæнысан кæнын хъæуы уый дæр, цæмæй Хетæгкаты Къостайы номыл бæрæгбоны «Къостаоба» æрвылаз нысан кæнынц 15-æм октябры. | **Monument to Kosta Khetagurov (1859-1906).** In October 2005, a monument to famous Ossetian poet, Kosta Khetagurov, was erected in Areshperani. The monument was designed by Ossetian sculptor, Merab Gagloev, and the idea of erecting the monument belongs to Naira Bepieva and Nino Popiashvili. The “Kostaoba” celebration, which takes place annually on 15 October is named after him.

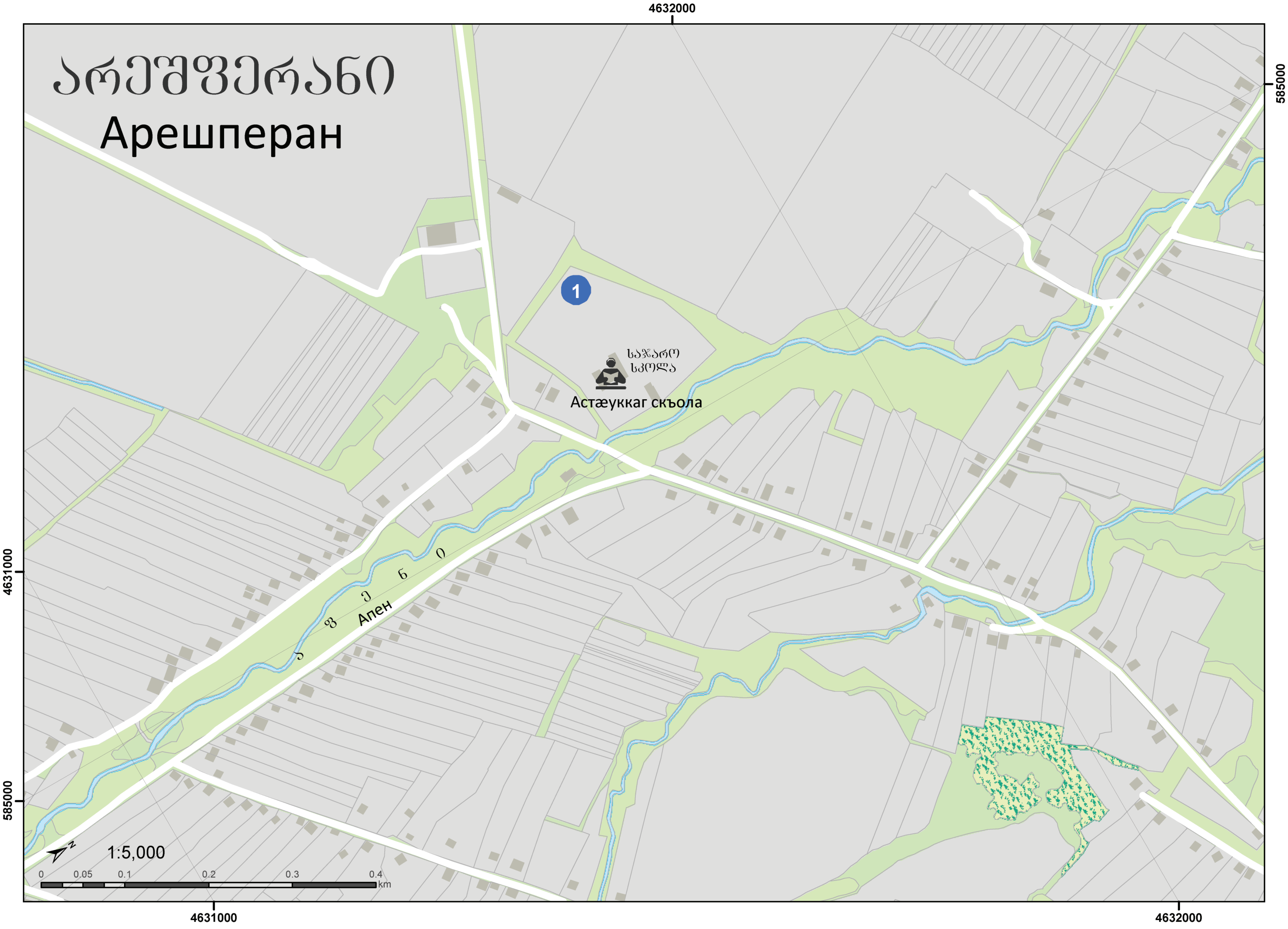

არეშფერანი
Арешперан
საჯარო სკოლა
Астæуккаг скъола
1
აფენი
Апен
4632000
585000
4631000
1:5,000
0 0.05 0.1 0.2 0.3 0.4 km
N

Регионалон кæнæ этносты къаддæрдæр хæйтты æвзæгты Европæйаг Харти æвдисы Европæйы Советы Конвенцийы, кæцы æххуыс кæны уыцы этносты къаддæрдæр хæйтты æвзæгты хъахъхъæнынæн, кæцытыл традиционæй ныхас кæнынц бæстæйы мидæг. Лæвæрд æвзаджы иртасæн амалмæ хауы æвзæгты Европæйаг Хартимæ гæсгæйæ æнцонвадат скæнын уыцы мадзæлтты, кæцыйæ спайдакæныдæр Гуырдзыстон хъавы ироны ‘рдæм:v

coe.int/minlang
coe.int
coe.ge

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტია წარმოადგენს ევროპის საბჭოს კონვენციას, რომელიც ხელს უწყობს იმ უმცირესობათა ენების დაცვას, რომლებზეც ტრადიციულად საუბრობენ ქვეყანაში.

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტიისა და ევროპის საბჭოზე დამატებითი ინფორმაციისათვის გთხოვთ, ეწვიოთ ჩვენს ვებგვერდებს:

coe.int/minlang
coe.int
coe.ge

OSS
KAT

Европæйы Совет у адæймаджы барты раздзог организаци континентыл. Йе сконды ис 47 уæнг – паддзахад кæцытæй 28 Европæйы Цæдисы уæнг у. Европæйы Советы алкæцы уæнг-паддзахад йæ къух æрфыста адæймаджы барты Европæйаг конвенцийыл – бардзырдыл, кæцыйы нысан у адæймаджы барты, демократийы æмæ закъоны уæлдæрады хъахъхъæнын. Адæймаджы барты Европæйаг тæрхондон йæ цæст дары конвенцийы сыххæст кæныныл уæнг-паддзахæдты.

ევროპის საბჭო არის ადამიანის უფლებათა მოწინავე ორგანიზაცია კონტინენტზე. იგი 47 წევრი სახელმწიფოსაგან შედგება, რომელთაგან 28 ევროპის კავშირის წევრიცაა. ევროპის საბჭოს ყველა წევრმა სახელმწიფომ ხელი მოაწერა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას – ხელშეკრულებას, რომელიც გამიზნულია ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დასაცავად. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ზედამხედველობს კონვენციის შესრულებას წევრ სახელმწიფოებში.

ევროკავშირი საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

ევროპის საბჭო